

Instytut Pamięci Narodowej
Komisja Ścigania Zbrodni
przeciwko Narodowi Polskiemu

Oddziałowe Biuro Edukacji Publicznej
w Białymstoku

Szanowny Pan
inż. Andrzej Duda
Burmistrz Miasta Kolno
ul. Wojska Polskiego 20
18-500 Kolno

Znak: Pismo z dnia: Nasz znak: Data:
Or.0005.1.2015 11 stycznia 2016 r. BEBi-6051-3(2)/15 Białystok, kwietnia 2016 r.

W związku z prośbą Pana Burmistrza o potwierdzenie działalności konspiracyjnej Mieczysława Torbicza, Oddziałowe Biuro Edukacji Publicznej IPN w Białymstoku zawiadamia, że na podstawie przeprowadzonej kwerendy stwierdzono, że:

Mieczysław Torbicz, ur. 5 listopada 1916 r. w Rogaczewie (Imperium Rosyjskie), s. Mateusza i Weroniki Walczyk; po 1917 r. zam. w Łomży; absolwent Szkoły Handlowej Polskiej Macierzy Szkolnej w Łomży; w 1937 r. został powołany do odbycia służby wojskowej; w 1938 r. ukończył Dywizyjny Kurs Podchorążych Rezerwy Piechoty 18. Dywizji Piechoty przy 71. Pułku Piechoty w Zambrowie w stopniu kprl pchor.; do sierpnia 1939 pracował jako instruktor wychowania fizycznego i przysposobienia wojskowego 18. Dywizji Piechoty w Łomży, prowadził również lekcje z tych przedmiotów w szkołach: Gimnazjum Męskim im. Tadeusza Kościuszki w Łomży, Gimnazjum Kupieckim w Łomży oraz Państwowej Średniej Szkole Mierniczej i Przemysłowo-Leśnej w Łomży; został zmobilizowany w sierpniu 1939 r.; wziął udział w kampanii wrześniowej walcząc m.in. w obronie Warszawy (niestety, brak dokumentów, które rzuciłyby więcej światła na jego szlak bojowy – jeśli przyjąć, że został zmobilizowany do 33. Pułku Piechoty, to był on z pewnością bardzo ciekawy); został awansowany do stopnia sierż. pchor.; po kapitulacji stolicy 27

1/4

września dostał się do niewoli niemieckiej, z której rychło zbiegł; w okresie okupacji sowieckiej ukrywał się najpierw na terenie Łomży, a następnie w Kolnie; nie jest pewne kiedy wstąpił do konspiracji – miało to miejsce najpóźniej latem 1941 r., po wybuchu wojny niemiecko-sowieckiej i zajęciu Kolna przez Niemców (przyjął wówczas ps. „Puchacz”); był jednym z organizatorów kursów konspiracyjnej podchorążówki w Rejonie Kolno ZWZ; w październiku 1943 r. objął funkcję burmistrza Kolna – stanowisko w strukturze okupacyjnej (niemieckiej) administracji cywilnej – faktycznie uczynił to na polecenie komendanta Rejonu Kolno AK plut. pchor. Stanisława Milewskiego ps. „Śmiały”; na stanowisku pozostawał przez okres dziewięciu miesięcy, został aresztowany przez Gestapo 15 czerwca 1944 r., osadzony w więzieniu w Łomży, a następnie przewieziony do podobozu Halbau KL Gros Rossen (transport w dniach 9–10 lipca 1944 r.), gdzie otrzymał nr obozowy 5053; w podobozie Halbau przebywał do jego ewakuacji w obliczu zbliżającego się frontu w styczniu 1945 r. – został wówczas wraz z innymi więźniami przewieziony do KL Bergen-Belsen gdzie zmarł 7 kwietnia 1945 r.

Powyższe ustalono na podstawie materiałów zebranych przez pana Tadeusza Butlera – żołnierza Rejonu Kolno ZWZ-AK (obecnie zamieszkałego w Gdyni), przechowywanych w archiwum Fundacji Polsko-Niemieckie Pojednanie:

1. Życiorys Mieczysława Torbicza spisany przez Tadeusza Butlera, [s.l., s.d.], 2 k;
2. Oświadczenie Edmunda Zakrzewskiego, [Puck 2006], 1 k;
3. Oświadczenie Jana Blusiewicza, [Przemyśl 2002], 1 k;
4. fotokopia listu Tadeusza Torbicza z podobozu Halbau KL Gros Rosen [Halbau 11 grudnia 1944], k. 1.

Na podstawie wyżej wymienionych materiałów Mieczysław Torbicz od dawna figuruje w bazie *Straty osobowe i ofiary represji pod okupacją niemiecką* (<http://www.straty.pl/> – program Instytutu Pamięi Narodowej i Ministerstwa Kultury i Dziedzictwa Narodowego realizowany przez Fundację Polsko-Niemieckie Pojednanie).

Inne dokumenty z archiwum rodzinnego publikowane są online na portalu [nkolniak24.pl](http://www.kolniak24.pl) (<http://www.kolniak24.pl/wiadomosci/item/3907-burmistrz-okupowanego-kolna-ochranial-ludnosc-jako-zolnierz-armii-krajowej-skierowany-na-to-stanowisko-przez-konspiracyjne-wladze-kolna>).

Materiały zebrane przez pana Tadeusza Butlera z punktu widzenia warsztatu historycznego nie budzą żadnych zastrzeżeń i nie ma podstaw do podważania ich wiarygodności. Niemniej w ramach kwerendy podjęto próbę ich weryfikacji w oparciu o zasób archiwalny IPN, archiwów państwowych oraz literaturę przedmiotu.

Poddano analizie m.in. materiały zgromadzone w ramach śledztwa prowadzonego obecnie przez prokuratora Oddziałowej Komisji Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu w Białymstoku, w sprawie zbrodni niemieckich popełnionych na terenie Amtskomisariatu Kolno (sygn. S. 93/13/Zn). Stwierdzono, iż osoba Mieczysława Torbicza wymieniona została przez przesłuchanych świadków jednokrotnie. Świadek Franciszek Wołczyński przesłuchany 27 stycznia 1971 r. w Kolnie wymienił wśród osób wywiezionych przez okupanta niemieckiego do obozów koncentracyjnych m.in. „Torbicza, lat około 30, urzędnika, [który] zginął w obozie” (t. II, k. 204).

Z akt śledztwa wynika ponadto, że aresztowania przeprowadzone przez Gestapo w nocy z 14 na 15 czerwca 1944 r. na terenie Amtskomisariatu Kolno wymierzone były w żołnierzy Armii Krajowej zdekonspirowanych w wyniku tzw. wsypy, której źródło trudne jest dziś do wskazania. Fakt, że został wówczas zatrzymany m.in. Mieczysław Torbicz (wraz z innymi Polakami pełniącymi funkcje urzędnicze w administracji okupacyjnej – służącymi w wywiadzie AK, jak np. Bolesław Piotrowski), jest pośrednim potwierdzeniem jego przynależności do organizacji. Po aresztowaniu dzielił on losy pozostałych zatrzymanych wówczas żołnierzy podziemia: więzienie w Łomży – KL Gros Rossen (podobóz Halbau) – KL Bergen-Belsen.

Należy podkreślić, że fakt pełnienia przez Mieczysława Torbicza funkcji okupacyjnego burmistrza miasta Kolno nie należy interpretować jako kompromitujący – niemal od początku swego istnienia ZWZ, następnie AK, a także inne konspiracyjne organizacje niepodległościowe zmierzały do infiltracji instytucji administracji cywilnej okupanta. Było to najważniejsze zadanie stojące przed strukturami wywiadowczymi ZWZ-AK, a do jego realizacji typowano żołnierzy o szczególnych predyspozycjach (wykształcenie – szczególnie znajomość języka niemieckiego), także moralnych (oddanie sprawie).

Mieczysław Torbicz, jako żołnierz podziemia aresztowany 15 czerwca 1944 r. przez Gestapo, a następnie zamordowany w KL Gros Rossen, wymieniany jest także przez badacza dziejów białostockiego ZWZ-AK Zdzisława Gwozdka (Z. Gwozdek, *Białostocki Okręg ZWZ-*

AK (X 1939–I 1945), t. 3: *Wsypy i aresztowania*, s. 51 – autor podaje zniekształconą formę nazwiska: Mieczysław Torbacz).

Pobyt Mieczysława Torbicza w obozach koncentracyjnych potwierdzają tak materiały archiwalne, jak i literatura przedmiotu. W oddziale łomżyńskim Archiwum Państwowego w Białymstoku w zespole 202: Sąd Grodzki w Łomży (1945–1950) znajdują się akta sprawy o uznanie Mieczysława Torbicza za zmarłego (sygn. SG. Zg. 50/1948; por. L. Kocoń, *Zaginieni 1939–1945. Postanowienia o uznaniu za zmarłego i stwierdzenie zgonu*, t. 1: Powiat łomżyński, Białystok 2008, s. 186). Z pewnością więcej informacji odnaleźć można w archiwach: International Tracing Service w Bad Arolsen oraz w Muzeum Gros Rossen w Rogoźnicy (trwa kwerenda na materiałach pierwszej spośród wymienionych instytucji, których kopie znajdują się w dyspozycji Biura Udostępniania i Archiwizacji Dokumentów IPN w Warszawie).

W świetle powyższych ustaleń stwierdzono, że nie istnieją, lub nie są znane przeciwwskazania dla upamiętnienia postaci Mieczysława Torbicza przez społeczeństwo i władze miejskie Kolna. Oddziałowe Biuro Edukacji Publicznej IPN w Białymstoku popiera tę cenną inicjatywę, stanowiącą krok w kierunku przywrócenia pamięci o żołnierzach podziemia niepodległościowego okresu okupacji niemieckiej oraz ofiar niemieckich obozów koncentracyjnych.

Sporz./wyk.
Paweł Niziołek, tel. (85) 664-57-55

4/4